

Gehandicapte kan in instelling gelukkig zijn

Verstandelijk gehandicapten zijn niet altijd gebaat bij wonen in een gewone wijk. Het is tijd om pas op de plaats te maken met projecten voor zelfstandig wonen.

Marco Varkevisser

gezondheidseconoom aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Er klinkt steeds meer kritiek op de voortschrijdende integratie van verstandelijk gehandicapten in 'gewone wijken'. Nadat vorig jaar op basis van een studie van het Sociaal en Cultureel Planbureau al vraagtekens geplaatst konden worden bij de door de voorstanders geclaimde successen, trekken nu ook de begeleiders zelf steeds vaker openlijk aan de bel (*Trouw*, 11 april 2007). Inmiddels hebben de Twentse Zorgcentra besloten om tegen de stroom in te gaan roeien (*Trouw*, 5 april 2007). Bewoners keren terug naar de instelling.

Cliënten die buiten de instelling niet kunnen aarden keren terug. Een moedige beslissing die steun verdient. Het moment lijkt aangebroken om een pas op de plaats te maken en het huidige beleid kritisch te beschouwen. De belangrijkste argumenten hiervoor zijn de volgende.

Allereerst begint de discussie over de maatschappelijke integratie van verstandelijk gehandicapten sterke ideologische trekjes te vertonen, waarbij de voorstanders een karikatuur schetsen van het leven op een instelling. Zo is nergens in Nederland sprake van afgesloten terreinen waar verstandelijk gehandicapten buitengesloten van de 'normale' samenleving achter een hek moeten leven.

Als zoon van twee 'opwonende' personeelsleden van een zorginstelling (personeelsleden die op het terrein hun huis hadden) heb ik het geluk gehad om zelf 'weggestopt in de bossen' te mogen opgroeien. Ruim twintig jaar heb ik van dichtbij meegemaakt hoe prettig het voor verstandelijk gehandicapten is om te leven in een omgeving waar anderen die dat wel kunnen, zich aan jou moeten aanpassen in plaats van andersom. Waar bijvoorbeeld de be-

langrijkste verkeersregel luidt: bewoners hebben altijd (!) voorrang. En waar de buitenwereld van harte welkom is en ieder weekeinde massaal van deze gastvrijheid gebruik maakt om te komen recreëren. Van op- of uitsluiting is dus totaal geen sprake.

Daarnaast zijn er vraagtekens te plaatsen bij het officiële overheidsbeleid: verstandelijk gehandicapten bepalen zelf waar ze wonen.

Ten eerste bestaat in de praktijk lang niet altijd echte keuzevrijheid. Verstandelijk gehandicapten krijgen over het algemeen namelijk een indicatie: verhuizen naar de regio of blijven op de instelling. Hoewel het in theorie mogelijk is om van deze indicatie af te wijken, is de praktijk vaak anders. Al was het alleen maar omdat de plannen voor nieuwbouw in de regio, lucratieve particuliere

Zelfs in 'gidsland' Zweden geldt zelfstandig wonen niet meer als een succesverhaal

woningbouw op de eigen instelling ('omgekeerde integratie') en de sloop van bestaande gebouwen vaak al vastliggen of zelfs al worden uitgevoerd.

Ten tweede is voor mensen met een verstandelijke beperking keuzevrijheid soms meer een last dan een lust. Of we het in onze moderne samenleving nu willen accepteren of niet, er zullen altijd mensen blijven die de verantwoordelijkheid voor bepaalde ingrijpende keuzen niet zelf kunnen dragen. Mogen we mensen die het al lastig vinden om hun maaltijd of de kleur van hun nieuwe rol-

stoel te kiezen, opzadelen met de verantwoordelijkheid om een keuze te maken tussen wonen op de instelling of wonen in een gewone woonwijk in een stad?

Keuzevrijheid is inderdaad een groot goed, maar deze vrijheid mag nooit zover doorschieten dat mensen die het eigenlijk niet aankunnen in hoge mate verantwoordelijk worden gemaakt voor hun eigen levensgeluk. Zeker niet wanneer er in de praktijk niet veel te kiezen valt. De kille constatering van hulpverlener Nicolai (*Podium*, 10 april 2007) dat „niemand onkwetsbaar is voor eenzaamheid” en dus ook verstandelijk gehandicapten niet die „hun eigen gang mogen gaan” stuit mij dan ook ernstig tegen de borst.

Hoewel ik onmiddellijk beaam dat het streven naar 'vermaatschappelijking' voor sommige verstandelijk gehandicapten inderdaad positieve effecten heeft, is het onzinnig om te betogen dat daarom iedereen de kans moet krijgen om te integreren met de rest van de maatschappij. Zeker nu ook in het veel geroemde 'gidsland' Zweden steeds duidelijker wordt dat de vermaatschappelijking van verstandelijk gehandicapten niet het succesverhaal is waarop vooraf was gerekend.

De tijd is aangebroken om een pas op de plaats te maken. Om de praktijkervaringen tot nu toe nauwkeurig in kaart te brengen. Natuurlijk is het niet gemakkelijk om de rijdende trein (tijdelijk) tot stilstand te brengen, maar beleidsmakers en instellingsdirecteuren kunnen de signalen die hen vanuit het veld bereiken niet langer negeren. Het is immers niet de ideologie die centraal moet staan, maar het welzijn van de kwetsbare mensen waarvoor ze de verantwoordelijkheid dragen.

Eerdere artikelen over dit onderwerp zijn na te lezen op www.trouw.nl/discussie